

A szocialista művelődéspolitikai az amatőr művészeti tevékenységet nem tekinti kizárólagosan egyéni kedvtelésnek, hanem számol nevelő, közönségteremtő erejével, és mivel a társadalmi fejlődés elengedhetetlen feltételének tartja a kultúra demokratizálását, az aktív művelődés gyakorlatának szélesebb körű meghonosodását, ezért intézményesen is támogatja. Az amatőr művészeti mozgalomban való cselekvő részvétel az önkifejezés lehetőségével gazdagítja a művészeti nevelést, s egyúttal a közösségi életre való nevelésnek is hatékony eszköze. Ezért olyan fontos a szerepe az ifjúsági mozgalomban. Ilyen, országosan százezer emberre kiterjedő mozgalom természetesen nem képviselhet egyenletes színvonalat. A csoportok munkájának minősége, esztétikai szintje, rendszeressége meglehetősen heterogén. A mozgalomnak van "élgárdája", "derékhada" és találkozhatunk a kezdő, a felbomló, az újra alakuló csoportok sokaságával is.

A művelődési otthonok látogatóinak többségét a fiatalok alkotják. Ennek a korosztálynak természetes emberi igénye a közösség, mint a társvalasztás, a barátokkal és a világ dolgaival való ismerkedés szintere. A szaporodó ifjúsági klubok mellett speciális művelődési lehetőségek is szolgálgják az ifjúságot. De sok még a teendő, hogy az értékeesebb programok vonzását a látogató fiatalok mind nagyobb körére lehessen kiterjeszteni.

A közoktatás a közművelődés intézményeinek szervezeti kapcsolatait rendszereesebbé kellene tenni, annál is inkább, mert a közművelődési intézmények, az iskolánál nyiltabb jellegűknél fogva, a felnőttek és az ifjúság együttes foglalkoztatásából következően alkalmas szinterei és műhelyei a nevelés társadalmi méretű gyakorlatának, a nemzedékek közötti kapcsolatok erősödésének is.

Az ötvenes évek végén, majd a hatvanas években a kulturális élet stabilizálódásával együtt a legjelentősebb változást a televízió hozta. A műveltségi állapotvizsgálatok eredményei, az iskolázottsági, látogatottsági, olvasottsági, nézettségi adatok viszonylag élénk kulturális életről tanuskodnak, de a különböző szinteket, a megoldatlan problémákat is feltárják. Jelentős rétegek esnek még mindig ki a kultúra hatósugarából. A kulturális infrastruktúra fejlődése elmaradt a tényleges szükségletektől, különösen a peremkerületekben és az új lakótelepeken, de a gazdasági nehézségek mellett több más tényező is gátolja a további fejlődést: az intézményrendszer strukturális és működésbeli hiányosságai, az ujhöz alkalmazkodni nem tudó szemlélet, a koordináció zökkenői.

Hazánkban az extenzív gazdasági fejlődésről az intenzív gazdálkodásra való áttérés szakaszába léptünk, súlyos hiba lenne, ha már ma nem foglalkoznánk azzal is, hogy a tudományos műszaki haladás és a hatására bekövetkező változások milyen követelményeket állítanak fővárosunk kulturális életének fejlődése, tervszerű fejlesztése elé.

Ez azt a feladatot rója a főváros közművelődésére, hogy intézményeit és tartalmi, metodikai rendszerét szorosabban igazítsa a társadalmi fejlődés szükségleteihez.

Hozzászólások KOVALCSIK József előadásához

RUTKAI FERENC:

Hozzászólásomban egy más vonatkozásban közelíteném meg a Kovalcsik elvtárs által felvetett gondolatokat. A budapesti közművelődés néhány tendenciájáról és talán néhány feladatáról szólnék - könnyebb helyzetben, mint előadó - nem hosszabb időszak, csak az utóbbi néhány év tapasztalatait összegezve.

A budapesti munkásmozgalom hagyományainak megfelelően, a budapesti pártvezetés napi gyakorlati munkájának egyik meghatározó vonása a X. kongresszus megállapítása:

"... a közművelődés az egyéniség kibontakoztatásának, a szocialista demokráciának erősítésének, a termelési kultúra emelésének nélkülözhetetlen tényezője ..."

Elmondhatni, széleskörű tapasztalatok alapján, hogy a fővárosi közművelődési háttér munkájában eredményesen érvényesíti és közvetíti a párt politikáját, kulturális célkitűzéseit.

A fejlődés törvénye, hogy a szocializmus magasabb szintű építése emeli a közművelődés jelentőségét, állandóan alakítja belső arányait, formáinak fontossági sorrendjét. Ha ebből az alapállásból közelítjük meg az utóbbi évek tapasztalatait, nagyon vázlatosan, a következőket mondhatjuk el a közművelődés egy-egy területéről:

- Jelentős szerepet játszik és mint sajátos forma elismerést vivott ki magának az iskolai felnőttoktatás és az iskolán kívüli képzés -. Ez nincs ellentétben az előadás megál-
lapításával, az átmeneti létszámcsökkenéssel. Az új kezdeményezések révén az utóbbi
években bizonyos emelkedés tapasztalható. Gondolunk az olyan kezdeményezésekre, mint
pl. az Egyesült Izzóban a műszakhoz kötött felnőttoktatás. Ugy véljük, az érdekelttség és az
ösztönzési rendszer tökéletesítése, annak szélesebbkörű felismertetése, hogy a szakmai és
általános műveltség visszahat a műszaki színvonal alakulására, tovább növelheti e sajátos
forma hatékonyságát.

- A fővárosi dolgozók közizlése ellentmondásosan fejlődik - erre az előadás is
utalt. Az anyagi jólét emelkedésével nem volt arányos a lakosság kulturális igényének növe-
kedése, a művészi közizlésben sincs kielégítő előrehaladás. Ha a közművelődési és a tö-
megkommunikációs szervek együttműködése erősödik, akkor tömegmérésekben válik lehető-
vé egy színvonalasabb kulturális igény felkeltése.

- Az ismeretterjesztő munkánkban tartalmilag egy kedvező arányváltozás észlel-
hető, a természettudományok gyakorlati alkalmazása, a korszerű munkásműveltség gyors fej-
lesztésének elősegítése tekintetében.

- Az előadás részletesen szót a könyvtármozgalomról, az olvasásról, ehhez csak
egy megjegyzést fűznék. A fővárosban az olvasási érdeklődés nőtt, a szórakoztató, utleíró és
tudományos fantasztikus írások felé fordult, csökkent a klasszikusok iránti igény. Megíté-
lésünk szerint ez az irodalmi igénytelenség kedvezőtlenül hat a műveltség alakulására.
Hozzátenném, a könyvkiadói politikát sem vezetheti csak a közizlés kielégítésének szándéka,
illetve könyvpropagandánk javításával együtt előzhetnek meg, hogy az irodalmi izlés és igény
alacsony szinten maradjon.

- A műkedvelő művészi együttesek tartalmi munkájában mind erőteljesebben jelent-
kezik az önálló "művészi" produkciókra való törekvés mellett az önművelés. A mozgalom
egyre jobban megtalálja sajátos helyét és formáit. A klubmozgalom, a műkedvelő művészi
együttesek megfelelő segítségével a fejlődésük meggyorsítható.

- A muzeumok munkája hatékonyabb, jobban beépült a közművelődés rendszerébe.
Nagyon pozitívnak mondható az egyre szervezettebb, igényesebb területi helytörténeti mun-
ka, amely tömegeket is meg tudott mozgatni az utóbbi években.

- A művészeti ágak szerepéről érdemes lenne szólni részletesebben is. Egyrészt
mert eltérő hatékonysággal segítik a közművelődést, másrészt a tömegkommunikációs esz-
közök szerepe rendkívül nagy a művészetek terjesztésében. Tekintsen el attól a tisztelt
Szekciótól, hogy e kérdésekkel részletesebben foglalkozzam.

A közművelődésben kialakult új formák népszerűsége mutatja, jelentős rétegek ke-
resik önművelődésük további lehetőségeit. Az igények kielégítése azonban nem könnyű, a
fővárosi lakosság műveltségi és kulturális színvonala rendkívül heterogén. Műveltségi
szintben, iskolai végzettségben jelentős különbségek mutatkoznak - az előadás összetetten
elemezte ez irányú gondjainkat.

Az elkövetkező évek egyik legfontosabb feladata a munkások körébe végzett kulturális
munka színvonalának emelése. A fővárosi lakosság legjelentősebb társadalmi rétegét a fi-
zikai dolgozók képviselik, számuk több mint 400 ezer. Erősödő közösségi tudatuk, növekvő
műveltségük és világnézetük erős hatással van a fővárosi lakosság egészére. Ez az irány-
adó befolyásolás azonban korántsem problémamentes.

A budapesti munkások műveltségi szintje, kulturális igénye különböző, amit Ko-
valcsik elvtárs adatokkal bizonyított. A magasan képzett, művelt, a társadalmi kérdések
iránt fogékony szakmunkástól a 8 általános iskolai osztálynál alacsonyabb végzettségű dol-
gozóig minden műveltségi szint megtalálható. A helyzetet bonyolítja, hogy mintegy 55 ezer
dolgozó él munkásszálláson, 160-190 ezer a bejáró munkások száma.

A helyzet alakulása két alapvető társadalmi folyamat következménye: a termelő vi-
szonyok szocialista jellegű átalakulása és a termelőerők számottevő fejlődése - e nagyarányú
iparosítás. Az egymással kölcsönhatásban álló átalakulási folyamat hatására megváltozott a
társadalmi osztályok, rétegek aránya és egymáshoz való viszonya. Jogos az előadó felveté-
se, hogy hasznos lenne megismerni kulturális fejlődésünk differenciált alakulását.

Megítélésünk, erősíteni és szélesíteni kell azon tendenciát, hogy a munkásság növekvő társadalmi megbecsülésében a műveltségük és önművelődésük fontos értékmérő legyen. Ennek eléréséért szemléleti hibákkal is meg kell küzdenünk, amelyekkel nap mint nap találkozhatunk: az általános és szakmai műveltség merev szétválasztása, a szakmai műveltség tulbecsülése, az általános ismeretek bővítésekor az önművelődés lebecsülése, a politika és a kultúra kettéválasztása stb.

E nézetek elleni harc során kell megértetnünk, hogy a művelődéshez tartozik, a műveltséget emeli mindaz, ami a környezetet emberiesíti, a tudást gyarapítja, a jártasságot szilárdítja, ami képessé tesz a jobb gyakorlati és szellemi alkalmazkodásra az újuló környezetben. Jó alap számunkra a budapestiek műveltségének fejlődése. Egyre szélesebb körben emelik fel szavukat a szocialista kulturától, erkölcstől és izléstől idegen jelenségekkel szemben. Növekszik azoknak a száma, akik a kulturális értékekből mind többet és mélyebben kívánnak megérteni.

Ugy vélem ez nem más, mint a bennünket meghatározó új körülmények felismerése, új lehetőségeink megvalósítása. Marx szellemében a műveltséget és a művelődést úgy kell látnunk, mint a közösség és az egyén, mint az emberiség mind teljesebb szabadságának egyik útját; talán legemberibb és legtisztultabb eszközét.

A budapesti közművelődés dinamikus fejlesztése éppen ezért fontos társadalmi, politikai és kulturális kötelezettség. A tömegpolitikai munkában, minden szervezetnek fokozottabban kell építenie a közművelődésre, elősegítve, hogy sajátos eszközeivel, változatos formáival hatékonyan járuljon hozzá a lakosság szocialista magatartásának, világnézetének, erkölcsének, izlésvilágának fejlődéséhez.

A fiatal Marx utal arra, hogy "az ember a szépség törvényei szerint is alakít". A szépség a munkával kapcsolódik össze, az ember egyrészt szükségletei szerint termel, másrészt a szépség törvényei szerint - társadalmi szempontból természetesen az első az alapvető.

A közösségi társadalom és a korszerű szocialista termelés alapjai állnak, a fejlődésének lehetőségei bizonyítottak. A községi élet működését, a csoportok, a rétegek, az egyének viszonyát, a magánélet ezer szállát kell megújítani, tökélesíteni, zavartalanná tenni. A legfontosabb "termelőerőt" az emberi tudást, előrelátást, önállóságot, kezdeményező-képességet kell olyan helyzetbe emelni, hogy biztoskezü irányítója, igazi gazdája és élvezője legyen épülő szocialista társadalmunknak.

NÉMETH LAJOS:

Egy város és a képzőművészet kapcsolatáról nehéz röviden beszélni, hiszen bonyolult összefüggésláncolatról van szó, hacsak nem fonódik egy össze egy képzőművészeti iskolának a léte egy városéval, mint történt az itáliai quattrocentóban, ahol joggal lehet a festészeti iskolákat városok szerint megkülönböztetni. A modern korban azonban ilyen egyszerűre, egy város és a képzőművészete közötti egzisztenciális kapcsolatra már sokkal kevesebb példát lehet találni. Még kis városok esetében inkább, hiszen magyar viszonylatban akár Szentendre, akár Hódmezővásárhely neve egyuttal művészeti stílusigazodást is jelöl. A felejthetetlen Genthon István azonban hiába próbálta a posztnagybányai stílust képviselő, úgynevezett Gresham-kör művészetét "Budapesti iskolának" nevezni - javaslata nem gyökeredett meg, mert Budapest képzőművészeti élete már olyannyira differenciált volt, hogy nem lehetett egy stílusigazodáshoz kötni. Nincs ez másképp korunkban sem. A képzőművészet területén budapesti iskoláról nem beszélhetünk.

De hiba lenne egy város képzőművészeti kulturáját csupán egynéhány festészeti iskolára vagy megvalósult műre korlátozni. Hiszen ne feledjük el, bármennyire ellene is mond a köznapi esztétikai szóhasználatnak, az építészet és az urbanisztika is a képzőművészeti kultúra összetevői, sőt, mindenekelőtt ezek szabják meg a képzőművészeti kultúra milyenségét. Másrészt minden nagyváros megteremti azokat a monumentális középületeit, amelyek az adott társadalom szimbólumainak a vizuális-plasztikai megfogalmazói, a kor képzőművészeti igazodásának a szervezői, a város egy-egy történelmi korszakára jellemző stílusmodelljei.